

Nn

Nattloppet Kalmar är en tävling som introducerades 2012 och är ett nattlopp för damer, herrar och ungdomar. Banlängden är 5,7 km. Starten går vid Larmtorget och sedan via Olof Palmes gata, Slottsvägen, Kalmar slott, Stadsparken, Sylvanderparken, Kalmar Gästhamn, Kavaljeren, Stortorget och Larmtorget. Andra varvet går via Västerport och sedan samma som första varvet med mål på Larmtorget.

Natura 2000-områden har natur klassad som värdefull ur ett EU-perspektiv. Dessa områden har en bevarandeplan som pekar ut naturvärdena och ska beskriva vad som krävs för att värdena långsiktigt ska kunna finnas kvar. Åtgärder inom ett sådant område kan kräva tillstånd från länsstyrelsen.

Bevarandeplaner av Natura 2000-område finns för:

›Björnö i Åby socken, Bottorpskusten i Hossmo och Ljungby socknar, Horsö-Värnsås i Kläckeberga socken, Korsgårdens biotopsskyddsområde resp. Lindö i Ryssby socken, del av Ljungbyån i Ljungby socken, Stackmossens biotopsskyddsområde i Mortorps socken samt ›Värnsås resp. ›Värnsås skärgård i Halltorps socken.

naturminnen, ett 70-tal finns, varav den övervägande delen är träd, t.ex. ekar, antingen enstaka eller i grupper. Även andra ädla lövträd som bok, lind och ask har fridlysts liksom några barrträd. Antalet skyddade träd är mycket stort och de allra flesta ligger i det öppna odlingslandskapet söder om Kalmar. Den väldiga stenblocksamlingen vid ›Karnaberg med Dackes grotta i Karlslunda socken bör särskilt nämnas. *ASn*

naturreservat är skyddade enligt lag genom beslut av länsstyrelsen.

Naturreservat i Kalmar kommun

Lindö i Ryssby socken
Björnö i Åby socken
Horsö-Värnsås i Kläckeberga socken
Svinö i Kalmar stad
Prästgårdsängen i Ljungby socken
Fröstorp i Mortorps och Ljungby socknar
Bokenäs, ›Vinterbo, ›Värnsås och
Värnsås skärgård i Halltorps socken

Naturskyddsföreningen i Kalmar är en lokalkrets av Sveriges Naturskyddsförening, SNF. Den har sin bas i huvudbyggnaden på ›Skälby kungsgård. N arrangerar utflykter, filmföreläsningar, miljödiskussioner och varje år en svamputställning.

Navigationsskolan, se ›sjöfartsutbildning.

Navin, Raine, 1934–, konstnär, född i Stockholm. Han gick ut Konstfacks textillinje 1962, skapade sedan mönster för vävning och broderier på Östergötlands hemslöjd. N lockades efter något år till ›Hemslöjden i Kalmar, där han blev kvar till 1981. Kladdkurserna, som var Hemslöjdens barnverksamhet, ledde N och hans sambo, senare fru, Gunilla ›Skyttla med stor framgång hos barnen, vars kreativa anda båda förstod. N är en fantasirik konstnär, som flyttat gränserna för textil konst avsevärt, t.ex. genom att förse ett cykelhjul med ett stickat vinterdäck. Ett signum för honom är också de underfundiga titlarna på verken, ofta dubbelbottnade. Fotografen Rolf ›Lind har tillsammans med N skapat en mängd bilder av konstnären och hans verk, bl.a. i *En livs levande bok*, 1999, och i gemensamma utställningar. N verkade 1994–1996 som gästprofessor på HDK, Högskolan för Design och Konsthantverk i Göteborg. Han har erhållit flera stipendi-

*Raine Navin.
Foto Rolf Lind*

Nelsonska huset.
Foto Thomas Hällqvist

er, ställt ut separat, samt utfört offentliga utsmyckningar. N är en uppskattad estradör och föreläsare, ofta tillsammans med sin fru. En dokumentärfilm, *Kung Raine & Drottning Gunilla*, hade premiärvisning i februari 2012. GM

Nelsonska huset på Östra Sjögatan 16 vid Stortorgetts östra sida uppfördes 1839. Fastigheten, som var bebyggd redan 1667, drabbades av den stora stadsbranden 1800 och bebyggelsen förstördes, se ›stadsbränder på Kvarnholmen. Av det ursprungliga huset finns endast den välvda källaren kvar. Huslängan längs Storgatan var inredd till bagarstuga och bryggghus. Den revs 1839 och på dess plats uppfördes ett nytt böningshus. År 1836 köptes huset av greve C O Posse på Björnö och blev dennes stadsresidens och kallades då Possegården. År 1885 inköptes fastigheten av sjökapten P A Nelson. Kalmar ›Sjömanshus hade här sina lokaler 1884–1921. Under denna tid var Nelson sjöombudsman och ansvarade för mönstringen av Kalmars och Ölands sjömän. År 1922–1931 inrymdes ›stadsbiblioteket i N. Byggnaden är timrad och har sadeltak. N är en del av vårt lagskyddade kulturarv.

Nils Bremers gård, ca 1860. Teckning av Bengt Bengtsson

Nemesis divina är namnet på en handskrift av Carl von ›Linné. *Nemesis divina*, den gudomliga vedergällningen, är föreställningen om att onda gärningar vedergälls under livstiden för den som förbru-

tit sig mot gudens lagar. Carl von Linnés föreställningsvärld var starkt påverkad av en tro där N är gudshämnden. Från början kommer begreppet Nemesis från anti-kens Grekland och var namnet på hämn-dens gudinna. Linné var övertygad om att Gud straffade hans motståndare medan de var i livet. Handskriften skrevs troligen för sonen Carl von Linné d.y. Under sina många år i Kalmar fick provinsialläkaren och fornforskaren Otto Christian ›Ekman kännedom om att N fanns i staden hos regementsläkaren Olof Acrel, son till professor J G Acrel i Uppsala som varit boutredningsman i den yngre Linnés sterbhus. Acrel hade troligen funnit denna handskrift i kvarlåtenskapen och ansett att N skulle undanhållas nyfikna blickar då den visade på mindre sympatiska drag hos Carl von Linné. Mot summan av 100 Rdr B:co överlämnades den 1844 till Uppsala universitet. Den finns utgiven i ett flertal upplagor och språk. Den senaste på svenska utgavs 2005. BB

Nerman, Claes Ulric, landshövding 1840–1852. Han var förespråkare att Tjust med Västervik skulle bilda ett eget län. N var aktiv i ›Kalmar läns hushållningssällskap och intresserade sig för järnhanteringen. Han var pådrivande kraft när ›Calmar-Posten tillkom som en motpol till ›Barometern.

Nibe AB, se Sig. AB ›Levin.

Nickebo IK i ›Åby socken bildades 1933 som fotbollsklubb, men verksamheten låg nere under andra världskriget. År 1990 spelades det in en film om Nickebo-bygden, *En gång i Sverige*, vilket gjorde N känt. A-laget spelar i division 4 (2014). Klubbens idrottsplats heter Ljungvallen, vilken upprustades 1963. Bordtennis bedrevs en tid i Nickebo BTK, som nu inlemmats i N och spelas i klubblokalen, det tillbyggda och renoverade f.d. missionshuset.

Nikolai kyrkan, se ›Bykyrkan.

Nils Bremers gård byggdes i sten strax efter 1600-talets mitt vid korsningen Kag-gensgatan–Södra Långgatan. Huset har namn efter den först kände ägaren Nils Persson Bremer. I stadsbranden 1679, se

›stadsbränder, förstördes byggnaden och det avbrända stenhuset stod länge i obrukbart skick men köptes på 1700-talet av Rikens ständers kontor som iståndsatte byggnaden och där inrättade ›Spinnhuset för lösaktiga kvinnor vilket existerade fram till 1784. Därefter kom fastigheten i privat ägo. År 1854 inköptes N av ›Calmar Frimurareförening som byggde om huset för att inrymma ›S:t Johanneslogen Carl. När frimurarna byggt nytt vid Larmtorget såldes N och ›Kalmar Enskilda Bank förvärvade fastigheten. Efter att ha köpt till tomter längs både Kaggensgatan och Södra Långgatan om-, till- och påbyggdes huset efter ritningar av John ›Löfmark. Banken, från 1906 Bankaktiebolaget ›Södra Sverige, var kvar till 1908, då man byggde ett stort bankhus i samma kvarters hörna vid Storgatan. Senare blev Konsumentföreningen i Kalmar ägare av fastigheten tills deras varuhus ›Domus stod färdigt 1964. Därefter har ett flertal modeföretag haft affärslokaler i bottenvåningen. Övre våningarna innehåller bostäder. BB

Nisbeth, Alma, 1847–1936, lärarinna, född i Kalmar, en av systrarna Nisbeth. Hon utbildade sig genom privatstudier som avslutades på ›Fryxells flickpension på Rostad. N verkade som lärarinna vid den av systemen Fredegunda ›Nisbeth startade ›Nisbethska skolan. Hon undervisade i välläsning, välskrivning, sång och geografi, det senare var hennes huvudämne. År 1897 stiftade N en avdelning av KFUK i Kalmar, se ›KFUM.

Nisbeth, Fredegunda, kallad *Gunda*, 1833–1875, lärarinna född i Värmland, en av systrarna Nisbeth. År 1862 startade och drev N enskild undervisning för flickor under namnet ›Nisbethska skolan. Stor vikt lades vid språkundervisning. Efter hennes död övertog systemen Georgina ›Nisbeth skolverksamheten. IB

Nisbeth, Georgina, 1830–1912, pedagog, född i Värmland, en av systrarna Nisbeth. Hon kom i unga år till Kalmar sedan hennes far fått anställning vid Tullverket. N grundade omkring 1870 ett musikinstitut i Kalmar, som hon fortsatte att driva även efter 1875 då hon övertog sin avlidna syster Fredegunda Nisbeths skolverksamhet.

N:s mål var att garantera en utbildning för flickor likvärdig med den som gavs på gossläroverken. Studentexamen avlades dock ej. Språkundervisning i de moderna språken meddelades och läroämnet konsthistoria infördes, vilket var ovanligt för sin tid. Den kände lektorn Ferdinand ›Bærendtz ansvarade under ett flertal år för denna undervisning. N erbjöd också för särskilt hågade flickor en ettårig utbildningskurs i pedagogik och metodik.

Nisbeth, Josephine, 1840–1927, konstnär, född i Malmö, en av systrarna Nisbeth. Ett trettiotal år bodde N i Stockholm men flyttade på äldre dagar till Kalmar där hon tillhörde de stora profilerna. N fick sin utbildning vid Konstakademien 1865–1871 och gjorde flera studieresor utomlands. Hon målade porträtt, landskap och motiv från vardagslivet och är representerad i Kalmar konstmuseum bl.a. med *Flicka som syr*, vilken enligt Manne Hofrén är ett bra prov på *Düsseldorfmåleriets trohjärta-de, en smula söta motiv*. JRM

Nisbethska huset på Ölandsgatan 45 uppfördes 1764. År 1800 skadades huset svårt i den stora stadsbranden men återuppfördes av läkaren Boas ›Johansson. N köptes 1829 av Johan Olof Raab som lät bygga om det. Fastigheten överläts 1837 till Adam Christian ›Raab som senare sålde den till tulldistriktchefen Per Fredrik Nisbeth, vars dotter Fredegunda startade en flickskola i byggnaden. Efter tredje systemen Almas död 1936 köpte ›Kalmar Sjömanshem fastigheten. Se även ›Nisbethska skolan. IB

Nisbethska skolan öppnades 1862 av Fredegunda ›Nisbeth i hemmet på Ölandsgatan 45. Även hennes systrar, Alma och Georgina, verkade där som lärare. Efter Fredegundas död övertog Georgina ansvaret för skolan. N existerade till 1902, då den övertogs av av Kalmar stad. Se även ›Flickskolan.

Nordchoklad, se ›Chokladfabriken.

Nordell, Erik, 1913–1973, fil.dr och rektor, född i Linköping. Under åren 1954–1967 var han rektor vid Kalmar högre

ALMA NISBETH

FREDEGUNDA NISBETH

GEORGINA NISBETH

Josephine Nisbeth. Oljemålning av okänd flicka.

Nisbethska huset.
Foto Thomas Hällqvist

allmänna läroverk. N medverkade som expert i skolkommissioner och gymnasieutredningar och utgav tillsammans med Ivan Borg, Sven-Åke Johansson och KG Jan ›Gustafson läromedel i historia för gymnasieskolan. Han ledde med stor kunnighet den pedagogiska försöksverksamhet som blev ett viktigt led i genomförandet av den nya grund- och gymnasieskolan. N ledde även den praktiska lärarutbildning som infördes vid Kalmar läroverk den 1 juli 1960. År 1967 tog han initiativet till bokverket *Kalmar stads historia* som senare utgavs i tre delar under åren 1979–1984. Samma år tillträdde han rektorsbefattningen vid läroverket i Linköping. JW

Nordell, Matz, 1948–, konstnär, född i Kalmar. N är utbildad på Capellagården och har galleri och ateljé i ›Gamla stan, Kalmar. N arbetade till en början mest som keramiker men har efter hand tagit upp måleri med djurfigurer i större format och skulptur, framförallt i form av bemålade träreliefer i klara, ljusa färger med symboliska figurer. Han framställer också fantasirika möbler och skåp med rörliga figurer, arbetar med etsat och bemålat planglas

Matz Nordell.
Målade träreliefer i Kalmar stadsbibliotek

samt använder betong och metall. N har ställt ut över hela södra Sverige. Träreliefer återfinns bl.a. på Kalmar Stadsbibliotek. Han är representerad i flera kommuner och landsting samt på Kulturen i Lund. N har tilldelats ›Kalmar kommuns kulturpris 1976, Sydoststipendiet och ett statligt arbetsstipendium 1981 och 1988. GM

Nordenanckar, Gustaf Peter, landshövding 1822–1839. Han betalade företrädaren Johan Georg ›De la Grange 22 000 riksdaler banco för att erhålla ämbetet. N var överstelöjtnant i flottan och ägde Bankebergs säteri i Fliseryd, men hans dåliga ekonomi sysselsatte honom i så hög grad att han misskötte sitt ämbete.

Norden Machinery AB grundades 1980 av Henning Danielsson som tidigare varit VD för ›Arenco i Kalmar och N har sitt ursprung i det företaget. Idag är N världens ledande tillverkare av tubfyllningsmaskiner. Redan 1934 levererades den första maskinen, avsedd att fylla och försluta aluminiumtuber för farmaceutiska produkter. Företaget arbetar över hela världen och varje år levererar man ca 150 tubfyllningssystem till världens alla hörn. Sedan 2008 ägs N av den italienska koncernen Coesia Group. BB

Nordens huvudstad var namnet som Kalmar marknadsförde sig med under 1997 för att manifestera att det var 600 år sedan nordiska unionen, ›Kalmarunionen, instiftades i Kalmar.

Nordenskjöld, Carl Erik, 1912–1954, rektor, född i Stockholm. Han var rektor vid Kalmar högre allmänna läroverk från hösten 1952. N var geograf med stort intresse för sin småländska hembygd. Sin gradualavhandling ägnade han åt morfologiska studier inom övergångsområdet mellan Kalmarslätten och Tjust, den första mera djupgående analysen av ett svenskt område med peneplankaraktär. Misterhults socken blev som gammal agrar kulturbygd föremål för bygdehistoriska och folkloristiska studier. Som skolman intresserade sig N särskilt för den gymnasiala samhällsvetenskapliga undervisningen där han som Skolöverstyrelsens expert utarbetade kursplaner och metodiska anvisningar för geografiämnet. JW

Nordiska Syrgasverken låg på Södra Vägen 64, där en syrgasfabrik uppfördes 1939. I mitten av 1950-talet flyttades N till Växjö. Lokalerna i Kalmar togs under en tid i anspråk av ›Stiftelsen för långvarigt sjuka där personer med funktionsnedsättningar sysselsattes. Idag är byggnaden en del av Porsche Center.

Nordkvist, Sigfrid, 1889–1962, överlärare, född i Kverrestad i Skåne. N var överlärare i Kalmar 1945–1956. Han har tillsammans med Hugo Petersson och Ossian Häggfors skrivit *Vår hembygd; Hjälpmedel för hembygdsundervisning om Kalmar*, 1936.

Nordstjernans Bryggeri, se ›Bryggeriet Nordstjernan.

Norra kyrkogården avgränsas av Kungsgårdsvägen, Norra vägen, Galggatan och i norr ›Skogskyrkogården. Kyrkogården och Norra kapellet ritades av J Fred. ›Olson och invigdes 1911. N anlades i stadens utkant på mark som tillhört ›Skälby kungsgård eftersom ›Södra kyrkogården inte gick att utvidga. Kyrkogården är utformad efter tidstypisk modell med alleéer och avgränsade gravkvarter. Gångarna strålar samman vid kapellet i kyrkogårdens centrum Se även ›krematorium, ›Skogssalen och ›Heliga kors kyrka. IB

Norra Möre härad var ett historiskt härad i *smålandet* Möre i Kalmar län, som omfattade socknarna: Bäckebo, Dörby, Förlösa, Kalmar, Kläckeberga, Kristvalla, Ryssby och Åby.

Norra Möre tingsplatser, se ›tingsplatser.

Norra Möre vägfond är en stiftelse som tillkom 1930 genom donation av svenskanerikanen Petter A. Jonsson, 1849–1940. Han växte upp på ett skogstorp, kallat Sjudaretorpet i Gelebo, Åby socken, och han förbannade den tidens dåliga vägar i sin hembygd. Jonsson emigrerade 21 år gammal till USA och lyckades där skapa en större förmögenhet, bl.a. som byggentreprenör av järnvägsbankar, innan han återvände till Sverige 1907. Han köpte en

*Norden Machinery AB.
Kontorsbyggnad*

gård i S:t Sigfrid och en i Mortorp som han senare sålde. Sin ålderdom tillbringade han på det då nybyggda ålderdomshemmet Lundgården i Åby socken. I sitt testamente sades att syftet skulle vara att i första hand förbättra men också underhålla bygator inom Norra Möre härad, företrädesvis inom socknarna Åby, Ryssby, Bäckebo och Kristvalla. En minnessten är rest över donatorn vid den plats där han föddes. Fondens behållning är ca 50 mkr (2014). BB

Norra Skeppsbyggningen, se ›Björkenäs skeppsgård.

Norra utmarken kallades fram till 1900-talets början den icke odlade marken i ›Tallhagen och nuvarande ›Getingen, som ligger mellan Galggatan–Lindövägen i söder, Brändtorpsvägen ut till Ekudden i norr och ›Norra Fjärden i öster. Längre var marken öppen och bara bevuxen med enbuskar tills den och även ›Svinö i slutet av 1800-talet planterades med barrträd, främst tall, bl.a. med hjälp av skolbarn.

Norrby, Georg, 1816–1898, skådespelare och målare, född i Kalmar. Han är främst

Nordiska Syrgasverken

känd som skådespelare. I början av karriären tillhörde han A P Berggrens och Pierre Delands landsortssällskap. Från 1842 var N engagerad vid Nya teatern i Stockholm. Åren 1863–1892 tillhörde han Dramatiska teatern, där han åtnjöt stor popularitet i komiska roller. N ägnade sig även åt måleri och deltog i Konstakademiens utställning 1858 med *Utsigt av Stegesund*. Många motiv hämtades från hemstaden.

Norrdal hette en fastighet på Norra Vägen 46 och låg mitt emot ›Norrgård. Huvudbyggnaden påminde om en herrgård i miniatyr med två flyglar mot gatan. År 1891 hyrde ›arbetarrörelsen ett vindsrum som möteslokal på andra våningen i den norra flygeln. Lokalen var i dåligt skick och i våningen under var en cikoriatillverkning inrymd och de uppträngande gaserna från bränningen höll på att kväva mötesdeltagarna. N var möteslokal för arbetarrörelsen fram till 1903. Mötena flyttades senare till ›Kalmar Folkets Hus. På N fanns en brunn där ›Bryggeriet Nordstjernen hämtade vatten eftersom vattnet på Kvarnholmen var av sämre kvalitet. Byggnaderna revs på 1950-talet. *IB*

Norrgård, tidigare även Norregård, var ett jordbruk beläget utmed norra landsvägen i stadens utkant. Magnus Gudmundsson ›Fröberg ägde egendomen från en bit in på 1800-talet fram till sin död 1842. Den stora byggnaden N med adress Norra vägen 49 började byggas 1847 och ritades av arkitekt C T Chiewitz, då verksam i Stockholm och senare i Finland. Beställare var ›Fröbergska stiftelsen med donationsmedel från M G Fröberg med uppgift att skapa *en inrättning för ervärderliga tider till vanvårdade och vanartiga barns försörjning*

Norrgård

och uppfostran till sedlige, nyttige och arbetssamma Människor [...] icke allenast ifrån Calmar Stads och Slotts församlingar, utan äfwen och till och med åtminstone hälften af det antal, som kan underhållas, ifrån nästgränsande Socknar, Calmar Landt församling, Hossmo, Ljungby, Dörby, Förlösa, Åby och Kläckeberga. Drivande kraft i Fröbergska stiftelsen var i början C O ›Posse och senare hans svärson Emil Key. Den senare gjorde 1873 en längre studieresa i Europa för att få kunskap om liknande skolprojekt på kontinenten. Som sekreterare på denna resa hade han sin dotter Ellen Key. Intrycken från Europa inplanterades i Norrgårds skolsystem. Efter att byggnaden stod klar runt 1850 var fonden i behov av tillväxt och först 1873 vidtogs tillbyggnads-, reparations- och inredningsarbeten. Byggnaden kom att stå outnyttjad under många år men 1858 hölls där en stor middag med anledning av instiftelsen av den första frimurarlogen i Kalmar, ›S:t Johanneslogen Carl, i närvaro av bl.a. prins Oscar Fredrik, sedermera Oskar II, landshövding Knut Eric ›Sköldebrand och biskop Paul ›Genberg. Från 1865 kom den kostnadsfritt att delvis användas som avlastning av undervisningen på ›Malmskolan innan ›Tullskolan var byggd. Under senare delen av 1860-talet arrangerades på N folkskolefester för *alla flitiga och sedliga barn*. Den användes även under en period som Missionsföreningens barnhem.

Efter 25 års väntan kunde skolan öppnas 1875 och snart tog man emot 60–70 pojkar för undervisning i såväl läsåmnen som praktiska yrken, bl.a. snickeri, skrädderi, skomakeri, bageri och smide i egna verkstäder och med jordbruk och trädgårdsskötsel på egen mark. Några elever fick lära sig att spela blåsinstrument och på skolan fanns en egen orkester. Eleverna bodde på N. När 1924 års barnavårdslagstiftning blivit genomförd godkändes N som skyddshem för pojkar från samma upptagningsområde som tidigare. Under 1935 utspelades den s.k. Norrgårdsaffären som handlade om att elever utsatts för förnedring bl.a. genom misshandel. Det blev rättegång med fällande domar mot de åtalade. Året efter utmönstrades N som otidsenlig och 1938 träffades avtal mellan Fröbergska stiftelsen och Kungl. Maj:t om

nybyggnad på annan plats och med namnet ›Gudmundsgården. Skolverksamheten på N pågick till 1942 då den överfördes till Gudmundsgården. Då flyttade ›Kalmar-Växjö Försvarsområdesstab in och under andra världskriget kom N under en tid att användas som fångläger för tyska soldater. Från 1979 nyttjas byggnaderna av ›Kalmar högskola, numera ›Linnéuniversitetet. N ägs av ›Kifab som under åren gjort stora tillbyggnader västerut. BB/GM

Norrgårdsgärdet är en stadsdel mellan ›Getingen och ›Malmen som har sitt ursprung i det stora åkerområde som låg på båda sidor om Norra vägen runt ›Norrgård och ingick i det jordbruk som drevs därifrån. Den första industrin här var ›Gustafsbergs tändsticksfabrik, vars byggnader senare övertogs av ›Chokladfabriken. N bebyggdes efter andra världskriget med bostäder, de flesta som trevåningshus samt småbutiker, bensinstationer och ›Lindöskolan. ›Kalmar Tingsrätt, ›Sporthallen, ›Simhallen och ›Jenny Nyströmsskolan ligger på de åkrar som en gång hörde till Norrgård. BB

Norrliden är en stadsdel med två delar, Östra Norrliden och Västra Norrliden. Namnet efter torpet Norrliden. Stadsdelen gränsar i söder till Berga och i öster mot Kalmarsund och Björkudden, i väster möter ›Ljusstaden och ›Vimpeltorpet samt i nordost ›Björkenäs. Området bebyggdes med stöd av generalplanen från 1967. Östra N innehåller småhus med undantag för kvarteret Havsörn, där flerfamiljshus i 2–4 våningar uppförts ner mot Kalmarsunds strand. Här återfinns också Norrlidsbadet med bastu. Västra N domineras av flerfamiljshus i 2–3 våningar. I N finns ett lokalt centrum med butik och ›Kalmarsundsskolan samt ›Två Systrars kapell. GM

Norrlidens Bastuförening bildades år 2000 då en grupp entusiaster övertog kommunens anläggning. Bastun har sedan dess drivits ideellt och erbjuder bastubad för såväl män som kvinnor. Anläggningen är belägen i Kalmars norra del och ligger vid vattnet i direkt anslutning till ett motionsspår och en badplats. Bastun står öppen

för allmänheten.

Noshörningen är en konsthantverksgrupp med medlemmar från Småland och Öland, tidigare med butik i Teaterhuset på Olof Palmes gata 1. Dessförinnan drev N butik och verkstäder i hantverkskollektivet Handkraft som startade 1973. I N blandas bruksföremål och unika pjäser tillverkade i textil, betong, keramik, glas och trä. BB

Novaskolan ingår sedan 2009 i ›Kalmarsundsskolan. N ritades av arkitekten Evald ›Jonnergård och invigdes 1971. Namnet skapades av mottot för skolan; Ny Organisation Vidgade Aktiviteter, eftersom byggnadens lokaler delvis skulle kunna dubbelanvändas varigenom ytor skulle kunna sparas. Förutom som skola skulle lokalerna användas även för biblioteks-, fritidsgårds- och kyrklig verksamhet.

Nunneklostret hette S:t Johannes Systrakloster och fanns under åren 1299–1505. Klostret med kyrka, kyrkogård, bonings- och ekonomihus samt ladugård låg utanför Norreport, vid nuvarande ›Tullslätten. N har gett namn åt Systraströmmen samt Systraholmen, som ›Kvarnholmen tidigare kallades, eftersom klostret ägde den. N stiftades av en rik kvinna, Margareta Göstafsdotter, som blev den första priorinnan. Hon skänkte en gård i Kalmar, samt gården Norby i Närke och 500 mark i pengar till klostret. Även Benedicta Holmstensdotter från Berga vid Kalmar skänkte en mängd gårdar i Möre, Handbörds och Aspelands härader liksom Mar-

Norrliden.
Närmast t h Östra Norrliden, däröver Västra Norrliden
Foto Kalmar kommun

garetas syster. En rad gårdar i hela landet och även stora penningssummor skänktes till N. Unionstidens oroligheter drabbade klostret som låg utanför gamla staden. N härjades av fienden genom inkvartering, plundring och brand. År 1504 kallades N *thet fattiga Systra Clåster vid Kalmarnom*. Nunnorna bad om flyttning till en säkrare plats och de överfördes år 1505 till Skänninge nunnekloster. De övergivna klosterbyggnaderna fanns kvar år 1523 men revs senare. Hundra år senare fanns endast grundmurar kvar under jorden.

Nya Folkbladet var en socialdemokratisk Kalmartidning som utgavs efter beslut av Kalmar arbetarkommun i april 1908. Ansvarig utgivare och redaktör blev Adolf ›Lundgrehn. Det första numret utkom redan i maj och tidningen trycktes först i Oskarshamn. Till en början utgavs den som veckotidning men utgivningen ökades året efter till 2 dagar och 1910 till 3 dagar i veckan. N kom att drabbas av arbetarrörelsens försvagning efter storstrejken 1909 och sista numret utgavs i slutet av februari 1910. BB

Nya Margarin AB Svea, se ›Margarinfabriken.

Nya Vattentornet byggdes i stadens norra del vid ›Trollbacken i det som kom att bli kvarteret Tratten. N började byggas i augusti 1970 och stod färdigt i oktober 1972. Tornets utformning var ett resultat av en arkitektävling mellan arkitektstuderande vid Tekniska högskolorna i Stockholm, Göteborg och Lund. Gruppen Staffan Nyblom, Göran Ohlsson och C G Zeipels förslag vann. Reservoaren formsattes och göts på marken för att sedan lyftas upp i sitt slutliga läge med hjälp av domkrafter samtidigt som de sex pelarna göts. Högsta punkten över havet är flygbelysningen på 71,0 meter. Höjden över marken på utsiktsplanet är 45,5 meter. Vattenvolymen är 4 500 m³ samt 500 m³ för brandsläckningsbehov. Reservoarens största diameter är 43,8 meter. I centrum av tornet byggdes ett inglasat trapphus med hiss och på reservoarens plana översida byggdes en servering för 200 personer och den drevs av källarmästare Thorsten ›Carlson.

Översta planet hade ett utsiktsdäck som gick runt om hela serveringen. Efter 10 år upphörde denna och sedan dess har tornet varit stängt för besök och fungerar numera enbart som vattentorn. Ett flertal olika förslag har under åren framlagts, bl.a. att bygga bostäder på och under reservoaren men inget har genomförts. BB

Nybloms Bokbinderi har sitt ursprung i det företag som bröderna Helge och Folke Nyblom övertog 1934 efter bokbindaren Harald Eklund, se även ›Nybloms Papper. Från början fanns N på Larmgatan 28 men flyttade sedan till Norra Långgatan 2. När Hantverkscentrum tillkom på Trädgårdsgatan 1963 flyttade verksamheten dit. På 1970-talet flyttade man in i egna lokaler på Amerikavägen. Företaget såldes senare till Kalmarsundstryck på Torsåsgatan och då flyttades all verksamhet dit. Bokbinderiet upphörde 2007. Företaget var till större delen ett fabriksbokbinderi men bokbindarmästare Folke Nyblom gjorde även privatinbindningar av hög klass. BB

Nybloms Bokbinderi & Kartongfabrik, se Nybloms Bokbinderi resp. ›Nybloms Papper.

Nybloms Papper har sitt ursprung i Harald Eklunds bokbinderi. Bröderna Helge och Folke Nyblom övertog företaget 1934 efter att ha arbetat där sedan 1928. Från början var det enbart bokbinderi men kom sedan att utökas med kartongfabrikation. Beställare av kartongen var konditorier,

Nya margarin AB Svea. Omslag till kokbok.

Nygårde tegelbruk under sin storhetstid

klädesfirmor och industrier av olika slag. Maskinparken utökades allt eftersom tillverkningen ökade. Lokalerna låg på Larmgatan 28 och företaget hette Nybloms Bokbinderi & Kartongfabrik. Bokbinderiet flyttade senare över till Norra Långgatan 2 och kartongfabriken flyttade 1944 in i nya lokaler på Slöjdgatan. När bokbinderiet blev eget företag fick det namnet ›Nybloms Bokbinderi. I början av 1970-talet tog nästa generation Nyblom över och sålde kartongtillverkningen för att istället enbart arbeta med grossistverksamhet med fokus på papper och kontorsmaterial. År 1992 flyttade Nybloms Papper in i nybyggda lokaler på ›Flygplatsområdet. N ingår i den rikstäckande Nyblomgruppen som består av 14 familjeägda företag med lång historia och stark lokal förankring.

Nygårde tegelbruk uppfördes 1899–1900 av Ernst ›Jeansson och Ragnar L ›Jeansson sedan deras far Johan ›Jeansson 1895 köpt gården Nygårde, Dörby socken, med tillhörande mark i Bårstad. Detta var det första industriella tegelbruket i Kalmartrakten. Vid starten tillverkades enbart murtegel. Redan 1902 inträffade en stor brand och nya byggnader uppfördes i fem våningar. Den förste tegelmästaren var Hans Jönsson som senare köpte Barkes- torps gård. Efter att från början ha använt sommarluften för torkning av teglet byggdes två torkklador 1910. Senare startades tillverkning av taktegel och tegelrör. Arbetet var säsongsbetonat och 1918 byggdes en stor barack, eller kasern, med matsal och huvudsakligen ungarbostäder. En

järnväg med spårvidd 600 mm byggdes mellan N och Smedby station för transporter av tegel till Smedby och lera till N. Till en början drogs vagnarna av hästar men 1919 inköptes ett ånglok som 1946 ersattes av ett dieseldrivet lok. Lera togs till en början på egen mark på båda sidor om Kläckebergavägen. Senare tog man leran från Berga bruksgård på det område som idag är ›Hansa City. Leran fraktades därifrån på räls till Tjuvbackarna, sedan med lastbilstransport till Smedby och därifrån med det egna tåget till N. Som mest, 1923, sysselsattes 120 personer och N var då den största arbetsplatsen i både Dörby och Kläckeberga. År 1945 moderniserades bruket; byggnaderna isolerades och ångkraften ersattes med en dieselgenerator som gav elström. I samband med den förändringen övergick man till arbete året runt. Arbetsstyrkan skars då ner från 100 till 40 personer. En kall vinterkväll, –28°, i februari 1953 brann bruket ner till grunden och återuppbyggdes aldrig. Ernst ›Jeansson ledde verksamheten från början, sonen Allan ›Jeansson blev disponent 1915 och VD 1931. Under många år drevs N tillsammans med Berga tegelbruk i Högsby socken, startat av Gustaf och Theodor Jeansson d.y., båda söner till Johan Jeansson. BB

Nyhem var tidigare en stadsdel mellan ›Tegelviken och ›Johannesborg söder om Södra vägen, uppkallad efter en numera riven gård. N började exploateras på 1920-talet med övervägande egnahemsbyggelse. I området ligger ett grönområde,

Nyhemskullen, där det tidigare fanns en församlingslokal. Se även ›Nyhemsskolan.

Nyhemsskolan tillkom 1910 och var den minsta av Kalmar stads skolor. Den var ett komplement till dåvarande skolor eftersom bristen på skollokaler var stor. Den låg i södra stadsdelen ›Nyhem i en byggnad ägd av Johan Håkansson på det närbelägna ›Svaneberg. Endast en klass i småskolan undervisades här och skolan upphörde i samband med att ›Vasaskolan invigdes i slutet av 1917. BB

nykterhetsrörelsen startade under 1800-talets första hälft som en reaktion mot tidens omåttliga drickande. På 1840-talet fanns nykterhetsföreningar i bl.a. Kalmar, Förlösa, Halltorp och Voxtorp. År 1879 kom Godtemplarorden till Sverige och 1888 bildades Logen Sanning i Kalmar. De första mötena hölls i en mindre lokal på Södra Malmgatan och flyttade 1901 till en egen fastighet på Västerlånggatan 21. Logen har drivit barntempel, ungdomsförening och teaterklubb. Den senare kom att fostra åtskilliga talanger, bl.a. Hilding ›Gavle och Skotte ›Linde. Föreningen 44 uppförde ›Godtemplarhuset på Strömgatan 12. Logen DB, Dryckenskapens Besegrare, instiftad 1881, behandlade förutom nykterhetsfrågor även vetenskapliga, historiska och samhällsliga problem. En ungdomsloge, Kalmar Union, tillkom 1891. Tempelorden och Nationalgodtemplarorden slogs samman 1922 till NTO. En loge, Verdandi, grundades 1901 av arbetarrörelsen, en till frikyrkorna knuten Blåbandistförening 1886 och en förening inom järnvägsmännens helnykteristförbund 1905. I många socknar bildades nykterhetsföreningar bl.a. Logen Fridkämpan 1905 i Åby och Framtidens Hopp i Nickebo 1908. Motormännens Helnykterhets Förbund, MHF, bildade en Kalmaravdelning 1928. År 1970 slogs IOGT och NTO samman och bildade IOGT-NTO Nykterhetsförbund vars Kalmaravdelning har två föreningslokaler, Västerlånggatan 21 och Trädgårdsgatan 12 i Kalmar Elverks tidigare lokaler. Ungdomsförbundet UNF verkar för ett drogfritt Kalmar. IB

Jenny Nyström.
Ett av hennes många julmotiv.

Nykterhetsvännernas läse- och värmestuga, se ›Röda stugan.

Nyström, Jenny, 1854–1946, gift Stoopendaal, konstnär, född i Kalmar. En del av skolgången förlades till Göteborgs Musei Rit- och Målarskola, föregångare till Konsthögskolan Valand. Hon blev elev vid Konstakademien i Stockholm 1873 och

ansågs mycket lovande under sin tid på skolan. N erövrade den Kungliga medaljen 1881 för sin tavla *Gustav Vasa som barn inför kung Hans*. År 1882 erhöll hon ett stipendium för studier i Paris, där hon vistades till 1886. Efter giftemål med marinläkaren Daniel Stoopendaal bosatte hon sig i Stockholm. N anses vara den som har gett jultomten ett ansikte i Sverige. Hon är mest känd för sina julkort och påskkort. Hon illustrerade böcker och tidskrifter, målade porträtt och landskap. ›Kalmar läns museum har en basutställning om N och Jenny Nyströmsskolan har blivit uppkallad efter henne. Huset där N föddes finns kvar vid Norra vägen 4. Hon

har skildrat sin uppväxt i Kalmar i *Barnbiblioteket Saga* 35. Mer att läsa: Gunnell Forsberg Warringer, *Jenny Nyström. Konstnärinnan*, 1992. AG

näsdrukträdet, latin *Davidia involucrata*, på Rådhusets gård har blivit en stor attraktion i månadsskiftet maj-juni då trädet står i full blom. De stora vita högbladen, som innehåller den egentliga blomman, är mycket uppseendeväckande och det ser ut som om trädets grenar är behängda med näsdukar. N är av många ansett som det vackraste blommande trädet i världen. Det tar mellan 15 och 20 år innan trädet, som även kallas duvträd eller spökträd, blommar. Dess naturliga utbredningsområde är centrala Kina och trädet är mycket sällsynt. N på rådhusgården är närmare 10 m högt och av okänd ålder. Ytterligare tre träd finns i Kalmar, i Stadsparken, vilka är planterade 1954 resp. 1992 samt i Åmund. I Sverige finns endast ett fåtal näsdruksträd. BB

Näset i Halltorps socken är en stor timrad och panelad rödfärgad byggnad med valmat mansardtak, tillhör Värnanäs gods och är belägen vid Kalmarsund. Ursprunget till denna mangård tros vara den byggnad som uppfördes av Axel Oxenstierna på 1600-talet under den tid han hade grevskapet Södra Möre. Den ingick i en karolinsk gårdsanläggning med timrade längor längs de fyra sidorna av gården. Det mesta av dessa timmerhus kom under 1700-talet att rivas men enligt traditionen ingår en del av den gamla huvudbyggnaden i det nuvarande corps-de-logiet. När en ny huvudbyggnad på Värnanäs stod klar 1790 kom N att mista sin betydelse för godset. Under en tid vid förra sekelskiftet kom byggnaden att användas som bostad av arbetare vid Värnanäs. När Axel Mannerskantz tillträdde Värnanäs 1928, efter att hans far hade avlidit, upprustades N åt hans mor, Elisabeth Mannerskantz. BB

nättsa innebar att man fiskade med nät. Ordet användes av Stensöfiskarna.

nävermynt var ett slags nödmynt, präglade på näver. De användes som betalningsmedel till arbetarna vid återuppbyggnaden av Kalmars fästningsbyggnader efter

näsdrukträdet.
Detta växer på Rådhusets gård

›Kalmarkriget 1611. Dessa nödmynt tillkom därför att pengar saknades i kronans kassa. Först året efter utdelandet, ibland flera år efter, kunde de inlösas mot penningar. Fästningsarbetena värderades olika beroende på var de var utförda och mynten fanns i 8 olika präglingar. Dessa mynt är de äldsta kända svenska poletterna och såvitt känt finns endast ett exemplar av varje bevarat. Idag förvaras de på Kungliga Myntkabinettet i Stockholm. BB

Nävraån har sin början i närheten av Abbetorp i Nybro kommun och ån utgör från Åbro till åmynningen gränsen mellan Kalmar och Mönsterås kommuner. Oftast håller ån vatten även under sommarmånaderna. En högvuxen askbård dominerar nedströms Haraldsmåla och nära Ådalen finns ett par gråalsexemplar. Gråalen är sällsynt i regionen. KK_n

Nöbble är en herrgård i Ryssby socken med gamla anor även om namnet ursprungligen hade betydelsen ny boplats, 'bol'. N är känt från mitten av 1400-talet. Mangårdsbyggnaden är från slutet av 1700-talet och har den ursprungliga exteriören kvar. Gården ägdes

Näset.
Foto Bengt Strand

under lång tid av olika adelsfamiljer som sål-
lan bodde där. På 1700-talet sammanslogs
N med granngården Melstadö. Först under
1800-talet kom N att ägas av ofrälse perso-
ner. Från 1600-talet finns en färgstark berättelse om en förfärlig drake, som blivit sedd på Nöbbles höskulle, se ›Draken på Nöbble gård. IA

nödhjälpsarbeten eller beredskapsarbeten är beteckning på verksamheter som utfördes för att motverka arbetslöshet och kunde drivas av kommunen eller staten. Ett annat namn var AK-arbeten, där AK står för Arbetslöshetskommittén. Denna typ av arbete organiserades första gången i Kalmar 1864 då det förekom stor arbetslöshet i landet. För att lindra nöden lät staden riva stora delar av stadsmuren på norra sidan av Kvarnholmen där vallen rasat på flera ställen. Materialet användes till utfyllnad av ›Malmfjärden.

Efter första världskriget följde en ny period av arbetslöshet som medförde nya nödhjälpsarbeten då bl.a. ›Fredriksskans idrottsplats anlades med sin höga kalkstensmur mot gatan.

År 1931 inträffade en ny ekonomisk kris som framför allt drabbade tändsticks-, margarin- och oljeindustrin i Kalmar och nya nödhjälpsarbeten tillkom. Det bestämdes att lönen skulle ligga i nivå med ortens grovarbetarlön. Till de mest kända projekten hör torrläggningen, muddringen och utgrävningarna av ›Slottsfjärden samt slottsvallgraven 1930–

1933. Massorna därifrån användes som utfyllnad för utvidgning av ›Tjärhovet. Många renoveringar av Kalmar slott har utförts som beredskapsarbeten. Andra nödhjälpsarbeten var Norra vägen med sin betongbeläggning, stensättningen av dåvarande riksvägen Ljungbyholm–Hagby, återuppbyggnaden av fästningsmurarna på Kattrumpan, anläggandet av ›Stensö fiskehamn och ›Stensökana-
kanalen, allt på 1930-talet. I Arbetsmarknadsstyrelsens regi byggdes under 1958–1963 vägen mellan Ugglebo väster om Paryd och Vissefjärda, och på 1960-talet i kommunal regi träbron till Svinö. Mer att läsa: Ture Gerdes, *Det blågula repet*, 1976. GM/SHm

Nödhjälpskommittén i Kalmar bildades 1921. Åren efter första världskriget hade varit svåra och den stora arbetslösheten medförde att ett möte för de arbetslösa anordnades i ›Kalmar Folkets Hus i februari 1921. En kommitté tillsattes bestående av några väl etablerade personer i samhället samt en nödhjälpsarbetare. Kommittén, som ledde insamlandet av matvaror och kläder åt behövande, verkade endast under detta år. BB

nödhjälpsarbeten.

*Utgrävningar i Slottsfjärden
1932*

